

לעילוי נשמת

ר' עוזיהו אליהו בן ר' שלום קמיסר ז"ל

המנפצים פשתן והנעורת הולכת ברוח ומזיקה לדעת חכמים, על המזיק להרחיק את עצמו, ולכן צריכים לעשות זאת באופן שלא תזיק הנעורת לאחרים.

אולם בדעת רבי יוסי נחלקו אמוראים, האם יש לחייבם להרחיק את עצמם מלהזיק על ידי הנעורת, או שאין זה נחשב כגירי דיליה, ואינם חייבים להרחיק.

לדברי מר בר רב אשי ומרימר – כשם שמצינו לעניין איסור זורה בשבת, שאף על פי שהמלאכה נעשית על ידי הרוח, מכל מקום, מאחר שהזורה גורם לרוח להוליך את המוץ, הרי זה כבורר אותו בעצמו וחייב, כך גם לעניין נזקין, **אף על פי שהנעורת הולכת על ידי הרוח, מאחר שהמנפצים גורמים לרוח להוליך את הנעורת**, הרי זה כמו שהם עצמם מוליכים אותה, ולכן **חייבים להרחיק את הנזק, ככל נזק שבא מכח המזיק [=גירי דיליה]**.

ולדברי רבינא – מאחר שהרוח מוליכה את הנעורת, ואינה הולכת מחמת כוח המנפצים, אין זה כגירי דיליה, ולכן אינם חייבים להרחיק את הנזק. ואין זה דומה להלכות שבת, שהזורה חייב אף על פי שהמלאכה נעשית על ידי הרוח, כי לעניין שבת, כל שמתקיימת מחשבתו על ידי מה שעשה, הרי זה בכלל האיסור, אף על פי שלא נעשה כולו בכוחו [=מלאכת מחשבת אסרה תורה]. אבל לעניין נזקין אין נחשב גירי דיליה אלא אם נעשה בכוחו ממש. וכל זה כשלולא הרוח לא היתה הנעורת יוצאת מרשות המנפצים כלל, ואם כן הם עצמם לא עשו שום דבר מזיק, **אבל אם היו מתכוונים לנפץ בכוח, עד שגם לולא הרוח היתה הנעורת יוצאת מרשותם ומזיקה**, מעתה הם חייבים לשלם את הנזק של הנעורת, אף במקום שהרוח הולכה אותה. [וחיובם הוא כחיוב אש, שאדם עושה במקום אחד דבר מזיק, וחייב לשלם על מה שהזיק במקום אחר על ידי שהרוח הולכה אותו לשם].

רבינו תם פוסק כמר בר רב אשי ואמימר, שכל נזק הבא על ידו, נחשב כגירי דיליה אף על פי שבא על ידי דבר אחר. ומטעם זה אמר רב יוסף [בדף כ"ג], שהאומנים המקיזים דם, וגורמים לעורבים לבוא ולהזיקו, חייבים להרחיק את הנזק, אף על פי שאין הנזק בא מכוחם של האומנים, אלא על ידי העורבים.

ור"י אומר, שדינו של רב יוסף אינו תלוי במחלוקת זו, כי כשגורם לבעל חי לבוא ולהזיק, מודה רבינא שחייב להרחיק את הנזק, ואין זה כרוח המזיקה.

הרחקת אילן משדה חבירו

מקצת מהמובא בסוגיה זו כבר התבאר בדף י"ח, והוא, שיש להרחיק אילן משדה חבירו משני טעמים.

א. משום עבודת האילן. וכאן נוסף פרט לדין הזה, והוא שלא נאמר שיעור 4 אמות אלא במקום שרוחב המחרישה 4 אמות, אבל במקום שרוחב המחרשה 2 אמות די בכך.

ב. משום התפשטות שרשי האילן. ושם כבר נכתבו פרטי הדינים הללו.

וכאן בסוגיה נתבאר **דבר נוסף**, והוא, שהאמור לעיל הוא בהרחקת אילן משדה אילן, או גפן משדה גפן, אבל **הבא לסמוך אילן [גבוה] לשדה גפנים, צריך להרחיק יותר**, כי על ידי האילן הגבוה באים ציפורים לשבת בו, ומאחר שבסמוך לו יש גפנים, הם באות ואוכלות את הגפנים.

ומבואר מדברי התוס', שלהלכה לא נאמר דין זה, אלא בנוטע את האילן כשהוא כבר גבוה אבל הנוטע גרעין קטן שרק בעתיד יהיה גבוה, אינו צריך להרחיקו מהטעם הזה, כי עתה אינו מזיק, ומה שיזיק אחר שיגדל אינו גירי דיליה.

קציצת אילן מאכל

כבר נתבאר [בדף י"ח ובדף כ"ה], שהנוטע אילן סמוך לשדה חבירו באופן אסור, קוצץ את האילן [ומקבל דמים].

אולם מסוגיה זו משמע, שלא נאמר הדין הזה אלא באילן סרק, אבל אילן מאכל אסור לקוצצו כל זמן שעושה קב פירות, ולכן אף על פי שניטע באיסור, אין קוצצים אותו.

רב הונא בריה דרב יהושע קצץ

מתוך דברי הגמרא ורש"י משמע שכך היה

המעשה : לרב פפא היו דקלים סמוך לשדהו של

רב הונא בריה דרב יהושע, ושורשיהם התפשטו לתוך שדהו של רב הונא ובא רב הונא לחפור בור בשדהו ולקצוץ את השורשים המעכבים אותו.

ומסקנת הסוגיה, שאת השורשים המתפשטים

עד 16 אמה מהאילן, שמהם האילן יונק, אסור לרב הונא לקצוץ, אבל את השורשים המתפשטים יותר, שאין האילן יונק מהם, מותר לרב הונא לקצוץ. והטעם שאסור לקצוץ את השורשים שהאילן יונק מהם, הוא מחמת דינו של רב יהודה, שמיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו, ומאחר שהחזיק רב פפא ברשותו של רב הונא לעניין יניקת דקליו, אסור לרב הונא לקלקל את חזקתו.

ועל פירוש זה קשה, שהרי מפורש במשנה, שאם היו השורשים נכנסים לשדה אחר, מעמיק שלושה טפחים שלא יעכב את המחרישה, ואם בא לחפור בור שיח ומערה קוצץ את השורשים המעכבים אותו, וכבר התבאר בדף י"ח, שדינים אלו נאמרו לעניין אילן שנסמך בהיתר, אבל אם נסמך באיסור, קוצצים את כל האילן, ואם כן ממה נפשך מבואר במשנה, שמותר לרב הונא לקצוץ את השורשים המעכבים עליו. ולא מסתבר שרב יהודה, שאמר, מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו, חולק על המשנה.

ושמא יש ליישב זאת, על פי פירוש רבינו גרשום, שכתב שאבות אבותיו של רב פפא החזיקו כך בדקלים הרבה שנים, ואם כן מאחר שטוענים לירוש', הרי אנו טוענים לרב פפא, שאבותיו קנו את הזכות שינקו הדקלים מקרקעו של רב הונא, ומאחר שיש לרב פפא חזקה עם טענה, הדין עמו, אלא מאחר שאין האילן יונק אלא 16 אמה, אין כאן חזקה אלא על מקום יניקת האילן, אבל מעבר לזה אין כאן שום חזקה, וחוזר הדין למשנתנו, שמותר לקצוץ את השורשים.

וכל זה בחזקה עם טענה, אבל אם רב פפא עצמו היה נוטע את הדקלים, מאחר שאינו טוען שקנה או קיבל את הזכות שינקו מקרקעו של רב הונא, מותר לרב הונא לקצוץ את כל השורשים המעכבים אותו, אף בתוך 16 אמה לאילן, כדין משנתנו.

ולפירוש ר"ח וריב"ם כך היה המעשה, לרב פפא היו

דקלים סמוך לשדהו של רב הונא, ובשדה זו של רב הונא סמוך לרשותו של רב פפא, החזיקו הרבים ללכת דרכה בהסכמתו של רב הונא, ובא רב הונא לחפור בור בשדהו, ולקצוץ את השורשים המעכבים אותו.

ומסקנת הסוגיה, מאחר שהחזיקו הרבים בשדהו, אסור לו לחפור בורות במקום שעוברים, כי מיצר שהחזיקו בו רבים אסור לקלקלו.

ומכל מקום, מאחר שדרך הרבים היא 16 אמה, אם החזיקו לילך בשדהו בדרך רחבה משיעור זה, רשאי לצמצם להם את הדרך עד רוחב 16 אמה, כי כל זמן שנותר ביד הרבים דרך הרבים, אין זה נחשב כמקלקל את המיצר שהחזיקו בו, אף על פי שמצמצם להם את הדרך, ולכן כל 16 אמה שמגבול שדהו ולפנים אסור לו לחפור בורות, וממילא אינו רשאי לקצוץ שם את שורשי הדקלים של רב פפא, [אף על פי שמרוחקים מהדקלים עצמם יותר מ-16 אמה]. אבל מעבר ל-16 אמה מגבול שדהו ולפנים מותר לו לחפור בורות, וממילא אם שורשי הדקלים של רב פפא מעכבים עליו, רשאי לקצוץ.

ולפירוש רבינו תם כך היה המעשה, לרב פפא היו

דקלים סמוך לשדהו של רב הונא בריה דרב יהושע, ושורשיהם התפשטו לתוך שדהו של רב הונא, ובא רב הונא לחפור בור בשדהו, ולקצוץ את השורשים המעכבים אותו, כדין המבואר במשנה, ולא היה לרב פפא טענה על כך, אלא שרצה לקבל את שורשי העצים שקוצץ רב הונא.

ומסקנת הסוגיה, שאת השורשים המתפשטים עד 16 אמה מהאילן, שמהם האילן יונק, יקבל רב פפא, אבל את השורשים המתפשטים יותר, שאין האילן יונק מהם, יקבל רב הונא, כפי דעת רבינא לקמן.

למי שייכים שורשי אילן המתפשטים לשדה

אחר

לדעת רב חסדא, השורשים שייכים לבעל

האילן, שכן שנינו לעניין מעילה, שאם התפשטו שורשי אילן של הדיוט לקרקע של הקדש אין בהם מעילה, כדין האילן שהוא ממון הדיוט, [ורק מדרבנן אסורים בהנאה בלא פדיון]. ואם כן, דין השורשים כדין האילן, ולא כדין הקרקע שגדלים בו.

י"מ שהגמרא דוחה את ראייתו, משום שכמו כן שנינו, שאם התפשטו שורשי אילן של הקדש לקרקע של הדיוט, אין בהם מעילה, כדין הקרקע שהוא ממון הדיוט, [ורק מדרבנן אסורים בהנאה בלא פדיון]. ומזה יש ללמוד שדין השורשים כדין הקרקע ולא כדין האילן, ועל כורחך שלא יהיו שני דינים אלו סותרים זה את זה, יש לומר שהטעם שאין מעילה בשורשים, כי כל דבר הגדל אחר שנעשה הקדש [=גידולים הבאים לאחר מכן], אין בו מעילה, ולכן אפילו אם השורשים הם ממון הקדש, אין בהם מעילה, מאחר שגדלו אחר שהוקדש, וממילא אין ללמוד

ממה שאין בהם מעילה שהם ממון הדיוט, ואין ללמוד מהדין הזה, אם השורשים שייכים לבעל הקרקע או לבעל האילן.

וי"מ שלא נדחית ראייתו, כי רק טעם הדין השני האמור במעילה, כלומר שאם התפשטו שורשי אילן של הקדש לקרקע של הדיוט אין בהם מעילה, הוא מטעם שהם גידולים הבאים לאחר מכן, אבל טעם הדין הראשון האמור במעילה, כלומר שאם התפשטו שורשי אילן של הדיוט לקרקע של הקדש אין בהם מעילה, הוא משום שדין השורשים כדין האילן.

ולדעת רבינא, השורשים המתפשטים עד שש עשרה אמה מהאילן, האילן יונק מהם, והם שייכים לבעל האילן, והשורשים המתפשטים יותר משש עשרה אמה מהאילן, אין האילן יונק מהם, והם שייכים לבעל הקרקע.

וכן הדין גם לעניין הקדש, שאם התפשטו שורשי אילן של הדיוט לקרקע של הקדש, אין בהם מעילה כדין האילן שהוא ממון הדיוט, רק ב-16 אמה הראשונים, אבל לאחר מכן יש בהם מעילה, כדין הקרקע שהוא ממון הקדש.

וכן אם התפשטו שורשי אילן של הקדש לקרקע של הדיוט, יש בהם מעילה כדין האילן שהוא ממון הקדש, רק ב-16 אמה הראשונים, אבל לאחר מכן אין בהם מעילה, כדין הקרקע שהוא ממון הדיוט.

דין ביכורים מאילן ששורשיו יונקים משדה

אחרת

לדעת עולא ורב דימי אמר רבי יוחנן, אילן היונק [את עיקר יניקתו] משדה אחרת, נקרא גזלן, ואין מביאים ממנו ביכורים.

לפירוש רש"י אין צריך להביא ממנו ביכורים, משום שבחוב ביכורים נאמר "אשר תביא מארצך", ופירות אילן זה אינם באים מארצו של בעל האילן, אבל אין בעל האילן נחשב כגזלן לשאר דינים, כי ההלכה היא כדעת רבי יוסי, שמותר לאדם לסמוך את אילנו לשדה אחרת [בהרחקת 4 אמות או בהפרדת גדר], ואינו צריך להימנע מחמת התפשטות השורשים.

ולפירוש ר"ח, לא אמר עולא את הדין הזה אלא לדברי חכמים, האומרים שאסור לסמוך אילנות לשדה אחר, שלדבריהם מאחר שסמך את האילן באיסור, הרי זה גזלן, ואין מביאים גזל על גבי המזבח, שנאמר "אני ה' שונא גזל בעולה", ומאחר שהלכה כרבי יוסי ולא כחכמים, ממילא אין הלכה כעולא.

ולדעת רבין אמר רבי יוחנן [בדף כ"ז], אילן היונק משדה אחרת, מביאים ממנו ביכורים, שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ, שלא יקפידו על כך.

לפירוש רש"י, יהושע התנה, שבעל השדה מקנה לבעל האילן את מקום יניקת האילן, כדי שיחשב האילן כבא מארצו של בעל האילן.

ולפירוש ר"ח, יהושע התנה, שמותר לסמוך אילנות לשדה אחרים, ולכן אין הסומך נחשב לגזלן.

חרישה ערב השביעית

שדה לבן [של תבואה] – אין חורשים אותו אלא עד הפסח, אבל מהפסח והלאה אסור בחרישה בערב שביעית עד מוצאי שביעית.

שדה של אילנות גדולים – חורשים אותו עד העצרת, ובלבד שיש בו אילנות, באופן שבכל בית סאה [50 אמה על 50 אמה], מפוזרות בו שלושה אילנות, כך שהם יונקות בשווה מכל הבית סאה. אבל אם היו בבית סאה פחות או יותר משלושה אילנות, אין חורשים בו עד העצרת, אלא תחתיהם וחוצה להם רוחב אורה (=המלקט מהאילן) וסלו, אבל שאר בית סאה דינו כשדה לבן שאין חורשים אותו אלא עד הפסח].

שדה של נטיעות קטנות – חורשים אותו עד ערב ראש השנה של שביעית, ובלבד שיש בו נטיעות, באופן שבכל בית סאה מפוזרות בו עשר נטיעות, כך שהם יונקות בשווה מכל הבית סאה.

ניתן לקרוא את האותיות המודגשות בלבד כסיכום קצר של הדף

[לתרומות ולהנצחות](#)

[לרכישת ספרי בקיצור באתר אמזון](#)

[להצטרף לקבוצת וואצאפ לקבלת הקבצים מידי יום](#)

[להצטרף לקבוצת טלגרם לקבלת הקבצים מידי יום](#)

כל הזכויות שמורות © מותר להפיץ שלא למטרה מסחרית